

Finlandiar Idazleak

Emen Irun'en, aspaldian gagoz oituratuta Finlandia'ko gauzen ganean berba egiten. Gizonen arteko txikikeriakaitik agertu ezbazan be, Sibelius soñu-idazlea il zanean "El Bidasoa" astekarirako idatzi neban lantxo bat, euskeraz. Andik ibillia da Navas Emilio jauna, Irun'go astekari orren zuzendari urte askotan izan dana. Denporaldi luzeak emon dauz an, urteokaz, Jon Grazena pintore gazteak, eta idatzi be bai zeozer euskeraz ango ibilketetaz. "Luis de Uranzu" idazlearen semea, Rodríguez Salís Jakue, oiñez joan zan Helsinki'tik goruntza, Finlandia zear, goialdeko itxas-ertz otzetaraiño. Orain urte asko ez-tala, finlandiar diplomatiku bat etorri zan Ondarribi'ra, uda pasatzera, eta euskera ikasten asi zan, Amute'ko komentuko Aita Ladislao Bidania'koa maixutzat arturik...

Emen bizi jaku orain Ramon Zulaikatarra, Aita Donosti zanaren illobia, Finlandia'tik asko ibillia, eta bertako batekin ezkondua (Pirkko Viljanen). Onen etxean egon naz, Finlandia'ko idazleai buruz berba egiten.

Grazena'ren laukoak ormetan (Uranzu'ko pelotalekua, Aya'ko Arri urdiña urriñean ikusten dan paraje bat), Pirko'k berak egifiko "kimellis"-ak, Finlandia'tik ekarririko lastoakin. Tapio Wirkala'ren kristalezko lorauntzi polit bat mai ganean, eta tabako-autsonzi bat, Kai Franck'ena.

Finlandia'ko gauza askotaz berba egin dogu, baiña batez be ango literaturari buruz: Lönnrot'en *Kalevala* epopeia aberkoia, eta *Kanteletar*'a, balada eta errikantu finlandiarrak (21.000 bertsokoa); Oksanen lirikoa († 1889), eta Suonio († 1909) olerkariak; Alexis Kivi nobelagille ta teatrogillea, Ninna Kanth, Bergbom, Jahnsson, Kiljander, Erkko, Numers, eta nik dakit ba zenbat idazle. Igaro dan gizaldikoakin asi gara, baiña oraingoan ganean ibili gara geiago.

Joan Ludwig Runeberg be igaro dan gizaldikoa (1808-1877) ta sueziatarren izkuntzan idatzi eban, baiña Finlandia'ko gaiak erabili

ebazan, eta ango olerkarien Aitor izan dala esan geinke. Bere libururik aipatuenean, *Vänrikki Stolin tarinat* (Stolin alferezaren egitadak). Errusia'kin finlandiarrak euki eben gerrateko gorabera negargarriak kontatzen dauz, eta olerki ona da.

Orain berrogei urte dirala il zan Eino Leino olerkari liriku aundia, Udabarria abestu ebana (*Helkavirsia*, 1903, 1916). Bereak dira *Päivän Kehra* (Eguzkiaren ibillera), *Talviyo* (Neguko Gaba), *Halla* (Leia, izotza) olerkiak. Runeberg, Goethe, Corneille, Racine, France eta Dante (Jaungoikozko Komedia dana, 1912-1914) itzuli ebazan.

Viljo Kajava, gaurko lirikoa, oso ezaguna, batez be *Jokainen meistä* (Gure arteko bakoitza) liburuagaitik.

Paavo Haavikko, lirikoa da. Azalez eta barrutik, aldatu ta barrieztatu egin dau finlandiar olerkia. Bere lanik aipatuena: *Tiet etäisyysiin* (Azkenbako bideetan).

Nobelagilleak: Väino Linna'k *Tuntematon Sotilas* (Gudari ezezagutuak) idatzi dau. Unto Seppänen, bere aberriarekin oso maitemindua ta bategiña dagona da, baita Finlandia'ko jendeakin be. Ortan dauko maixutasuna, esaterako, *Markku* nobelan.

Frans Eemil SillanPaä (1888'an jaioa), baserriarren semea, Nobel Saria irabazitakoa (1939). Ipuiakini asi zan: *Elämä ja aurinko*, 1916 (Bizitza ta Eguzkia), *Ihmislapsia elämän saatossa*, 1917 (Gizonaren semeak bizitzaren laguntzan). 1924'an agertu eban *Maan tasalta* (Tarras ija), Finlandiar literaturako ipuini onenak edo beintzat onenenetarikoak. Gero, nobelak: *Hurskas Kurjuus*, 1919 (Mixerri santua), amazortzigarren urtean gertatu zan iltze garratz baten kondaira; *Nuorena nukkunut*, 1931 (Gazteegi iltea), famili baten goitikberatzea; *Silja*, 1931, oso ondo egiña, baserri bateko etxeartekoen ondatzea ta arrigarrizko neska baten bizitzea, Finlandia'ko literaturan personajerik politenatarikoa da Silja; *Miehen tie*, 1932 (Gizonaren bidea), baserri baten bizitza kementsua; 1934'koa da *Ih misia swiyössä* (Gizonak udako gabaz); 1941'koa *Elokuu* (Agustua); 1945'koa *Ihmiselon ihannuus ja Kurjuus* (Gizonaren bizitzako aunditasuna ta miserija); 1953'koa *Poika eli elämänsä*, bere denporako gogorapenak.

Mika Valtari'k nobela asko idatzi ebazan, molde klasikokoak; izkuntza askotara itzulita dagoz gaur. Irakurle asko daukozan nobelagillea da bere alaba Satu Valtari. Lempi Jaaskelainen'ek be, Valtari Mika'ren antzera, molde klasikoko nobelak egin dauz, eta *Viiipurin tyttöjä*, gaztetako gogapenak, izango da bere libururik onena, noski. Jurri Talvi'k, aberriaren alde idatzi dau, Errusia'rekin gerrateez.

Veijo Mery (1928'an jaioa), gaurko-gaurko nobelagillea, errusiarren aurka gerrateko gaia darabil *Hylsyt* nobelan, eta kordel baten pasaixuak *Manilla Köysi*'n.

Finlandia'ko ziñeak eztau mailla aundirik irabazi, diflostenez. Teatroak bai. Erri txikietan be gazteen eta langilleen artean da, emoten dabez antzerkiak. Finlandiar geienak egiten dabe teatroemolle. Zulaika'ren andreak, Pirko'k, amabi urtekin egin eban zuzendari umeen teatro batean. Iru milloi ta erdi arimentzako, iru milla teatro ta geiago eukingo dabez. Teknika ona dauke batez be, apaingarriak-eta egiteko.

Teatro egilleak, idazleak: Eino Leino († 1925), Ilmari Kianto, go-garte sakonak erabilten dabezana, erriko gaurkotasunezko problemak *Navukka-ahon ajattelija* (Havukka-ahon'go pentsalaria).

Lauri Saikkola gaztearen *Ristin'ek*, Laponia'n daukoz susterrak.

Aapo Similiä'k be Laponia'n artu dauz gaiak. Esaterako, *Lemmin poika'n* (Lemmin'en semea).

Gaurkotasun aundikoa da Kyllikki Kallas, *Nayteikko*'ren egillea.

.....

Alakoren baten amaitu dogu gure izketaldi luzea. Idazle asko itzi doguz aipatu barik, beste berbaldi baterako.

Noiz ikusiko ote dogu euskerara itzulita finlandiar literaturako lanen bat?

N. ALZOLA GEREDIAGA.

Irun'en, 1965.

BIBLIOGRAPHIA :

J. L. PERRET: *Literatura finlandesa*. (Historia de la Literatura Universal liburuan, Ediciones Atlas, Madrid, 1946, 899-911'garren orrialdeetan).

F. GODENHJEL: *Oppikirja suomalaisen kirjallisuuden historiassa* (Finlandiar Literaturaren Kondaira'ko Liburua, Helsinki, 1884).

J. KROHN: *Suomalaisen Kirjallisuuden Vaikeet*. Finlandiar Literaturaren goraberak (Helsinki, 1897).

V. VASENIUS: *Ofversigt af Finlands Litteraturhistoria*. (Helsinki, 1893).

O. A. KALLIO: *Uudempi suomalaisen Kirjallisuus*. Gaurko Finlandiar Literatura (Porvoo, 1911).

GONZALEZ PORTO-BOMPIANI: *Diccionario Literario, y Diccionario de Autores*. (Barcelona, Editorial Montaner y Simon, 1960-1963).

F. C. SAINZ DE ROBLES: *Ensayo de un Diccionario de la Literatura*. Irugarren Tomoa: Escritores Extranjeros (Madrid, Aguilar, 1956).